

**Ammatillisen koulutuksen neuvoo-antavan komitean lausunto
Euroopan komissiolle
laadukasta ja tehokasta oppisopimuskoulutusta ja työssäoppimista koskevasta yhteisestä
näkemyksestä**

2. joulukuuta 2016

1) JOHDANTO

Oppisopimuskoulutus ja muut työssäoppimisen muodot toimivat ponnahduslautana työpaikkoihin ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Ne parantavat henkilön työllistyvyyttä ja mahdollisuuksia työelämässä antamalla työmarkkinoilla tarvittavia taitoja ja osaamista sekä tukevat henkilökohtaista kehitystä. Joissain jäsenvaltioissa osana ammatillista koulutusta on pitkälle kehitetty oppisopimusjärjestelmä, jota tukevat muun muassa vahvat talouden ja teollisuuden mallit sekä hyvin järjestetyt koulutus- ja työmarkkinarakenteet. Näissä maissa nuorten työttömyystaso on yleensä alhainen ja talouden kilpailukyky korkea. Vastuun jakaminen on keskeinen osa oppisopimuskoulutusta ja työssäoppimista.

Neuvosto antoi vuonna 2012 suosituksen nuorisotakuun perustamisesta¹. Nuorisotakuulla varmistetaan, että jokainen alle 25-vuotias saa tarjouksen laadukkaasta työ-, jatkokoulutus-, oppisopimus- tai harjoittelupaikasta neljän kuukauden kuluessa virallisen koulutuksen päättämisestä tai työttömäksi joutumisesta. Kuten komission puheenjohtaja Juncker totesi unionin tilaa vuonna 2016 koskevassa puheessaan, yhdeksän miljoonaa nuorta on jo saanut tarjouksen jostain näistä neljästä paikasta. Lisäksi 6,4 miljardin euron rahoitusvälineestä, nuorisotyöllisyysaloitteesta, on annettu ensimmäistä kertaa suoraa kohdennettua tukea työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille, joiden asuinalueella nuorten työttömyysaste on korkea.

Heinäkuussa 2013 käynnistettiin eurooppalainen oppisopimusyhteenliittymä, jonka puitteissa Euroopan komissio, jäsenvaltiot ja Euroopan työmarkkinaosapuolet ovat sitoutuneet parantamaan oppisopimuskoulutuksen laatua, tarjontaa ja houkuttavuutta. Hankkeeseen ovat lähteneet mukaan myös Euroopan vapaakauppaliitto ja ehdokasmaat. Nämä yhteiset toimet yhdessä parempien makrotaloudellisten olosuhteiden ja rakenneuudistusten kanssa ovat auttaneet vähentämään EU:n työttömien nuorten määrää 1,4 miljoonalla nuorisotyöllisyysaloitteen käynnistämisestä lähtien.²

Toukokuussa 2016 Euroopan työmarkkinaosapuolet saivat päätökseen erilliset hankkeensa, Euroopan oppisopimuskoulutuksen laatupuitteita koskevan ehdotuksen³ ja oppisopimusjärjestelmien kustannustehokkuutta koskevan ehdotuksen⁴, ja hyväksyivät yhteisen lausuman ”**Towards a Shared Vision of Apprenticeships**”⁵ (kohti oppisopimuskoulutuksen yhteistä näkemystä). Yhteisessä lausumassa kehoitetaan laatimaan työnantajien, ammattiliittojen ja jäsenvaltioiden kolmen osapuolen lausunto laadukkaan ja kustannustehokkaan oppisopimuskoulutuksen edistämiseksi Euroopassa. Tätä hyödynnetään eurooppalaisen oppisopimusyhteenliittymän seuraavissa vaiheissa, ja sillä edistetään Riian vuoden 2015 julkilausuman keskipitkän aikavälin tavoitteita, jotka koskevat **työssäoppimisen, erityisesti oppisopimuskoulutuksen, edistämistä**⁶.

Euroopan komission 10. kesäkuuta käynnistämällä Euroopan uudella osaamisohjelmalla⁷ pyritään varmistamaan, että ihmiset hankkivat laajan taitopohjan jo nuorella iällä ja kehittävät sitä koko elämänsä ajan. Näin he voivat itse lisätä työllistymismahdollisuuksiaan ja täysipainoista yhteiskuntaan osallistumistaan sekä edistää kilpailukykyä ja kasvua. Kuten uudessa osaamisohjelmassa korostetaan, hyvin toimivat oppisopimusjärjestelmät ja muut työssäoppimisen muodot helpottavat siirtymistä koulusta työelämään parantamalla opiskelijoiden työllistyvyyttä ja

¹ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=FI](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=FI)
Tiedonanto: Nuorisotakuu ja nuorisotyöllisyysaloite kolmen vuoden jälkeen, COM(2016) 646 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1477901398883&uri=CELEX%3A52016DC0646>

³ <https://www.etuc.org/publications/european-quality-framework-apprenticeships#V8ku3-nynor>

⁴ <https://www.buinessurope.eu/publications/cost-effectiveness-apprenticeship-schemes-making-case-apprenticeships>

⁵ https://www.buinessurope.eu/sites/buseur/files/media/position_papers/social/apprenticeship_joint_statement_30may.pdf

⁶ http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/2015-riga-conclusions_en.pdf

⁷ <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15621&langId=en>

tarjoamalla heille työmarkkinoilla tarvittavaa osaamista. Oppisopimuskoulutuksesta on hyötyä myös yrityksille ja koko yhteiskunnalle.

Syyskuun 14. päivänä julkaistiin EU:n monivuotisen rahoituskehysten väliarviointi. Siinä ehdotettiin yhden miljardin euron lisärahoituksen osoittamista nuorisotyöllisyysaloitteelle kaudella 2017–2020. EU:n 27 valtion- ja hallitusten päämiestä keskusteli 16. syyskuuta pidetyssä kokouksessa tarpeesta toteuttaa lisätoimia nuorten työttömyyden vähentämiseksi. Keskustelua jatkettiin 1. joulukuuta pidetyssä Eurooppa-neuvoston kokouksessa.

Euroopan komissio julkaisi 25. lokakuuta vuoden 2017 työohjelmansa, jossa otetaan osaamisohjelma huomioon esittämällä koulutuksen uudenaikaistamisen käsittelyyn tärkeitä aloitteita, parantamalla oppisopimuskoulutuksen laatua muun muassa oppisopimuskoulutuksen laatupuitteita koskevalla ehdotuksella, lisäämällä oppisopimusoppilaiden liikkuvuutta ja seuraamalla nuorten edistystä työmarkkinoilla korkea-asteen koulutuksen tai ammattikoulutuksen jälkeen.

Näiden kehityssuuntausten valossa tämän lausunnon pitäisi auttaa muokkaamaan EU:n ja jäsenvaltioiden politiikkaa ja toimia niin, että ne kehittävät ja vahvistavat oppisopimuskoulutuksen tarjontaa, laatua ja tehokkuutta koko Euroopassa.

2) TAVOITTEET

Vauhditetaan laadukkaan ja tehokkaan oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen uudistuksia ja täytäntöönpanoa

Hallitusten, työmarkkinaosapuolten ja muiden sidosryhmien tekemästä työstä huolimatta laadukkaan ja tehokkaan **oppisopimuskoulutuksen** uudistuksia on yhä vauhditettava ja toteuttamista tehostettava. Oppisopimuskoulutuksen tarjonta ja laatu on edelleen usein puutteellista, ja nuoret, heidän vanhempansa ja koko yhteiskunta pitävät usein ammatillista koulutusta ja oppisopimuskoulutusta kakkosvaihtoehtona. Lisää kehitystoimia tarvitaan myös laadittaessa uutta eurooppalaista koulutusstrategiaa ja vuoden 2020 jälkeistä monivuotista rahoituskehystä.

Parannetaan eri sidosryhmien toimien koordinoitua tukemista

Eurooppalaisen oppisopimusyhteenliittymän kautta sekä paikallisella, alueellisella, kansallisella, eurooppalaisella ja kansainvälisellä tasolla sekä eri aloilla toteutettujen aloitteiden ja toimien puitteissa tehdystä työstä huolimatta tiedon jakamista, verkostoitumista ja yhteistyötä on silti tehostettava kiireellisesti muun muassa parantamalla oppisopimuskoulutuksen laadun ja tarjonnan avoimuutta.

3) YHTEINEN NÄKEMYKSI

Tässä lausunnossa nostetaan esiin *laadukasta ja tehokasta oppisopimuskoulutusta ja työssäoppimista koskevan yhteisen näkemyksen* saavuttamiseksi tarvittavia toimia.

Ammatillisen koulutuksen neuvoo-antava komitea kehottaa komissiota antamaan ehdotuksen seuraavista toimista:

- i. Toteutetaan komission vuoden 2017 työohjelmassa esitetty aikomus laatia ehdotus oppisopimuskoulutuksen laatupuitteista tämä lausunto huomioon ottaen.
- ii. Kehitetään eurooppalaista oppisopimusyhteenliittymää näytön ja tutkimusten pohjalta⁸ ja käsitellään asianmukaisesti haasteita, kuten työnantajien osallistumista ja kustannustehokkuutta, digitalisaatiota, maahanmuuttajien integroimista, innovointia, yrittäjyyttä ja korkeamman tason ammatillista koulutusta⁹.

⁸ Erityisesti Euroopan komission tutkimus eurooppalaisen oppisopimusyhteenliittymän edistyksistä ja tulevaisuudesta (European Alliance for Apprenticeships - Assessment of progress and planning the future) ja Cedefopin tutkimukset oppisopimuskoulutuksesta (esim. Apprenticeships: a cross-national overview, Thematic country reviews on apprenticeships ja Governance and financing of apprenticeship). Ks. myös <http://www.cedefop.europa.eu/fi/events-and-projects/projects/apprenticeships-work-based-learning>

⁹ Ks. Riian päätelmät ja tutkimuksen ”[Study on higher Vocational Education and Training in the EU](http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7893&type=2&furtherPubs=yes)” (komissio 2016) suositukset; <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7893&type=2&furtherPubs=yes>

- iii. Kehitetään tiedon jakamisen¹⁰, verkostoitumisen ja yhteistyön tekemisen tukipalveluja, joilla tuetaan tarvittaessa oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen uudistuksia kansallisella tasolla muun muassa helpottamalla asiantuntijaneuvontaa, vertailuoppimista¹¹, ryhmittymistä ja yhteistyötä maiden, työmarkkinaosapuolten ja muiden sidosryhmien välillä EU:n olemassa olevan poliittisen toimintakehyksen ja Riian julkilausuman mukaisesti. Näiden toimien lisäksi voitaisiin järjestää vertaisasiantuntijoiden vierailuja jäsenvaltioihin.
- iv. Toteutetaan oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen uudistukset sekä varmistetaan tiivis yhteys eurooppalaisen oppisopimussyhteeliittymän ja siihen liittyvien eurooppalaisten aloitteiden, kuten Riian julkilausuman, nuorisotakuun, nuorisotyöllisyysaloitteen ja muiden EU:n osaamisohjelmaan kuuluvien asianmukaisten aloitteiden, välillä.
- v. Parannetaan ammatillisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen houkuttavuutta ja imagoa käsitteellistämällä laadukasta oppisopimuskoulutusta ja mainostamalla opiskelijoiden, yritysten ja yhteiskunnan siitä saamia hyötyjä säännöllisillä aloitteilla (esim. Euroopan ammattitaitoviikko), joihin osallistuvat kaikki EU:n, kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason asianmukaiset sidosryhmät.
- vi. Lujitetaan oppisopimuskoulutusta koskevaan politiikkaan ja toimiin liittyvää yhteistyötä EU:n toimielinten ja virastojen (Cedefop ja ETF) välillä sekä kansainvälisten järjestöjen ja verkostojen (esim. Unesco, OECD, ILO, EuroSkills/WorldSkills, Maailmanpankki ja Global Apprenticeships Network) kanssa.
- vii. Tutkitaan mahdollisuutta tarjota EU:n rahoittamaa tukea oppisopimuskoulutuksen/työssäoppimisen vaihto-ohjelmille kolmansien maiden kanssa.

Jäsenvaltioiden ja työmarkkinaosapuolten tulisi tehdä lisää työtä seuraavissa asioissa:

- viii. Aktivoidaan toimijat konkreettisiin toimiin kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Tarkoituksena on muun muassa helpottaa sellaisten kysyntään perustuvien **kansallisten oppisopimus- ja työssäoppimiskumppanuuksien** perustamista, joihin osallistuvat kaikki asianmukaiset ministeriöiden päätöksentekijät, työmarkkinaosapuolet, koulutuksen tarjoajat, välittävät elimet (kauppa- ja teollisuuskamarit, käsiteollisuusalan kauppakamarit, ammatti- ja alakohtaiset järjestöt) sekä muut sidosryhmät.
- ix. Edistetään sellaisen asianmukaisen **kehiksen** perustamista, jossa määritetään selvästi jokaisen osapuolen vastualueet, oikeudet ja velvollisuudet, kuten työmarkkinaosapuolten aktiivinen osallistuminen, ja pannaan ne täytäntöön.¹² Tuetaan eri koulutusalojen välistä **mahdollisuutta siirtyä väylältä toiselle**, ammattipätevyyden tunnustaminen mukaan luettuna, ja erityisesti toisen asteen koulutuksessa olevien oppisopimusooppilaiden mahdollisuutta jatkaa koulutustaan korkea-asteen opinnoissa.
- x. Perustetaan asianmukaisia tukirakenteita ja -toimenpiteitä, niin rahoitukseen liittyviä kuin muitakin, ja tarvittaessa kustannusten jakamisjärjestelmä yritysten ja julkisten viranomaisten välille, jotta yritykset, erityisesti pienet ja keskisuuret yritykset, saadaan osallistumaan laadukkaan ja tehokkaan oppisopimuskoulutuksen tarjoamiseen.
- xi. Edistetään kumppanuuksien luomista työmarkkinaosapuolten ja muiden asianmukaisten sidosryhmien välille ja kanssa, jotta voidaan taata oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen suunnittelua, laadunvarmistusta, täytäntöönpanoa ja arviointia koskeva jäsenelty ja jatkuva vuoropuhelu ja avoin hallinto kansallisen kehiksen mukaisesti.
- xii. Aktivoidaan alat osallistamalla alakohtaiset työmarkkinaosapuolet ja organisaatiot kansallisten painopisteiden mukaisesti.
- xiii. Parannetaan ammatillisen koulutuksen opetuksen ja työpaikalla saadun koulutuksen laatua

¹⁰ Myös olemassa olevien välineiden (esim. Digital toolbox, ILO toolbox, WBL Toolkit) tehokkaan käytön tukeminen.

¹¹ http://www.pesboard.eu/EN/pesboard/Benchlearning/benchlearning_node.html

¹² Kuten eurooppalaisesta oppisopimussyhteeliittymästä annetussa neuvoston julkilausumassa todetaan. Ks. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/139011.pdf

(ja niiden välistä yhteistyötä).

- xiv. Sisällytetään opiskelijoiden liikkuvuuden mahdollisuus oppisopimuskoulutusohjelmiin yhdessä rahoitustuen ja muun tuen kanssa oppisopimusoppilaiden liikkuvuuden lisäämiseksi Euroopassa.
- xv. Parannetaan uraohjausta ja edistetään oppisopimusjärjestelmiä nuorille, heidän vanhemmilleen, aikuisopiskelijoille, koulutuksen tarjoajille, työnantajille ja julkisille työvoimapalveluille suunnatulla tiedotuksella, jossa esitellään muun muassa työnantajien ja opiskelijoiden oppisopimuskoulutuksesta saamia hyötyjä.
- xvi. Kehitetään oppisopimuskoulutusta ja kumppanuustoimintaa liitteessä esitetyllä tavalla.
- xvii. Keskustellaan alakohtaisten työmarkkinaosapuolten kanssa mahdollisista tavoista vahvistaa tarjontaa ja laajentaa sitä useampiin ammatteihin, erityisesti aloille, jotka ovat osallistuneet Euroopan työmarkkinaosapuolten hankkeisiin, jotka mainitaan osaamisohjelmassa ja jotka ovat jo olleet mukana ammattitaitoa käsittelevissä alakohtaisissa neuvostoissa.

4) JATKOTOIMET

Ammatillisen koulutuksen neuvoo-antava komitea kehottaa neuvoston puheenjohtajavaltiota ja komissiota varmistamaan, että mahdollisuus vähentää nuorisotyöttömyyttä oppisopimuskoulutuksen avulla otetaan täysimääräisesti huomioon nuorisotyöllisyyspolitiikkaa koskevissa keskusteluissa, myös käsiteltäessä nuorisotyöllisyysaloitetta Eurooppa-neuvostossa joulukuussa 2016.

Ammatillisen koulutuksen neuvoo-antava komitea kehottaa myös tulevia neuvoston puheenjohtajavaltioita kannustamaan jäsenvaltioita uusimaan neuvoston vuoden 2013 julkilausumaan¹³ perustuvat lupaukset ja sitoumukset ja laajentamaan niitä.

---

¹³ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/139011.pdf

LIITE:

Oppisopimuskoulutus ja kumppanuustoiminta

Perustuu Euroopan työmarkkinaosapuolten 30. toukokuuta 2016 antamaan yhteiseen lausumaan ja neuvoston eurooppalaisesta oppisopimussyhteelliittymästä vuonna 2013 antaman julkilausuman osiin.

OPPISOPIMUSKOULUTUS

1. Oppisopimusjärjestelmät edellyttävät selkeää ja asianmukaista kansallisen tason sääntelykehystä. Ne ovat riippuvaisia yritysten kyvystä luoda oppisopimuspaikkoja (ja työmahdollisuuksia) opiskelijoille.
2. Laadukas oppisopimuskoulutus parantaa henkilön työllistyvyyttä ja mahdollisuuksia työelämässä antamalla työmarkkinoilla tarvittavia taitoja ja osaamista. Lisäksi se tukee henkilökohtaista kehitystä ja antaa tunnustetun ammattipätevyyden.
3. Oppisopimuskoulutusta tulisi käyttää useammilla aloilla ja useammassa ammateissa. Oppisopimuskoulutuksen houkuttavuutta ja tarjontaa tulisiikin lisätä erityisesti siihen perinteisesti yhdistettävien alojen ulkopuolella. Oppisopimuskoulutuksen hyödyntäminen entistä useammassa ammateissa auttaisi lisäämään kaikkien ihmisten työllistyvyyttä ja työmahdollisuuksia.
4. Oppisopimusoppilaiden asema vaihtelee eri maissa. Se perustuu lainsäädäntöön ja/tai kansallisiin työmarkkinajärjestelmiin sekä koulutuskäytäntöihin. Jokaisen oppisopimuspaikan sopimuksessa tulisi eritellä selvästi työnantajan ja oppisopimusoppilaan oikeudet ja velvollisuudet työolojen ja koulutuksen näkökulmasta sekä tarpeen mukaan se, miten oppisopimusoppilaan sosiaaliturva järjestetään.
5. Oppisopimusoppilaan tulisi viettää merkittävä osa koulutusajastaan työpaikalla. Vahvan työssäoppimisen tulisi täydentää työpaikkakohtaista ammattitaitoa monialaisilla ja muuallakin tarvittavilla taidoilla, jotta opiskelijat pystyvät mukautumaan muutoksiin oppisopimuskoulutuksensa jälkeen.
6. Oppisopimusoppilaiden tulisi saada maksu tai korvaus, joka vastaa kansallisesti sovellettavaa tasoa ja on mahdollisten kansallisten tai alakohtaisten vähimmäisvaatimusten ja työehtosopimuksen mukainen. Lisäksi on tärkeää varmistaa oppisopimusoppilaiden asianmukainen sitoutuminen, joka vastaa tulevan ammattipätevyyden ja työllistymismahdollisuuksien muodossa heille aiheutuvia oppisopimuskoulutuksen hyötyjä.
7. Oppisopimuskoulutus tulee järjestää niin, että se on kustannustehokasta yritykselle ja mahdollistaa sijoituksen tuoton. Näin yrityksiä voidaan kannustaa tarjoamaan oppisopimuspaikkoja.
8. Kustannusten jakaminen yritysten ja julkisten viranomaisten välillä voisi auttaa lisäämään oppisopimuskoulutuksen tarjontaa ja varmistamaan asianmukaiset olosuhteet oppisopimusoppilaille. Hyvin toimivassa oppisopimusjärjestelmässä yritykset saavat sijoituksensa takaisin ajan kuluessa, kun taitopohja paranee ja opiskelijoiden tuottavuus kasvaa koulutuksen aikana.
9. Pk-yritykset, mikroyritykset mukaan luettuina, ovat tärkeitä oppisopimuspaikkojen tarjoajia. Jotta pk-yritykset lisääisivät oppisopimuskoulutuksen tarjontaa, niille on tarjottava asianmukaisia ulkoisia tukipalveluja koulutusta, rekrytointia ja hallinnointia varten, jotta ne voivat saada korkeamman tuoton sijoitukselleen.
10. Työmarkkinaosapuolten ja ammatillisen koulutuksen tarjoajien osallistumisen kasvaessa ammatinvalinta- ja uraohjauspalveluissa on paremmin osoitettava oppisopimuskoulutuksen merkitys työllistyvyyden ja uralla etenemisen edistämisessä. Tällaiset tukipalvelut ovat tarpeen koko oppisopimuskoulutuksen ajan.

11. Koulujen ja yritysten opettajat, kouluttajat ja ohjaajat tarvitsevat asianmukaista tukea, ja heidän on pystyttävä päivittämään taitojaan ja osaamistaan, jotta he voivat opettaa oppisopimusoppilaita uusimpien opetusmenetelmien ja työmarkkinoiden tarpeiden mukaan.
12. On tärkeää laajentaa oppisopimuskoulutuskäytäntöä toisen asteen ammatillista koulutusta pidemmälle muun muassa ottamalla oppisopimukset ja kaksiosainen koulutus käyttöön erityyppisillä ja -tasoisilla koulutusväylillä, erityisesti korkeamman tason ammatillisessa koulutuksessa ja tarvittaessa yliopistokoulutuksessa.

KUMPPANUUSTOIMINTA

13. Kumppanuudet ovat asianmukaisesti johtavan laadukkaan ammatillisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen edellytys.
14. Jotta oppisopimusjärjestelmät palvelevat sekä työmarkkinoiden että oppisopimusoppilaiden tarpeita, niiden hallinnoinnissa on varmistettava, että työmarkkinoiden osaamistarpeet otetaan asianmukaisesti huomioon.
15. Tätä varten työmarkkinaosapuolten on osallistuttava tiiviisti oppisopimusjärjestelmien suunnitteluun, hallintoon ja täytäntöönpanoon kansallisten työmarkkinajärjestelmien ja koulutuskäytäntöjen mukaisesti.
16. Se edellyttää myös kumppanuuksia muiden asianmukaisten sidosryhmien kanssa. Tällaisia sidosryhmiä ovat muun muassa välittävät elimet (kauppa- ja teollisuuskamarit, käsiteollisuusalan kauppakamarit, ammatti- ja alakohtaiset järjestöt), koulutuksen tarjoajat, nuoriso- ja opiskelijajärjestöt sekä paikalliset, alueelliset ja kansalliset viranomaiset.